

Fig. 98–100.
De nye flisegange og
trapper m. m. på
Karlskoga
skogskyrkogård.
Se teksten foregående
side.

Tilhøire: Fig. 101.
Parti fra
Herning kirkegård.
Foto: W. K.

Inntrykk fra en studietur på danske kirkegårder i 1949

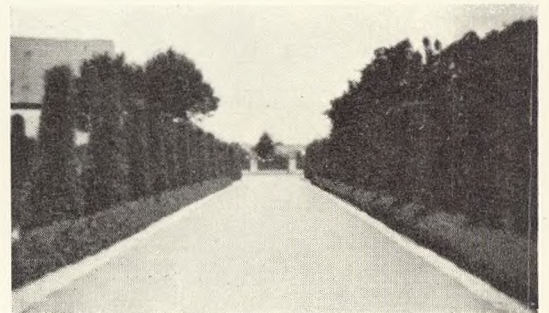
Kirkegårdsgartner William Kristoffersen

IV. JYLLAND (sluttet)

Esbjerg (kommunegartner *Asmus Kristensen*) er en driftig by, og velstanden kan godt spores på kirkegårdene, hvor en finner mange kostbart anlagte gravsteder (se fig. 103–4). Samtlige kirkegårder er pent stelt, og spesielt på den nye kirkegård fins der mange vakre partier. Et smakfullt krematorium er oppført på denne kirkegård. Arkitekten var *Harald Peters*, og det blev indvid 1939. Det ble en del skadd under krigen, da bomber sprang like i nærheten. Der finnes en del britiske flyvergrave (se fig. 105) med ca. 300 begravede, foruten at der ligger mer enn et tusind tyske falne og døde.

En varm dag tok jeg fergen fra Esbjerg til Fanø for å få en dukkert i Vesterhavet, og for muligens å få et gløtt av de meget omtalte fanødrakter. Jeg opnådde begge deler. Etter badet la jeg veien om *Sønderho* for å se minnelunden for omkomne sjømenn (fig. 107, 109 og 111). Den ligger på den nye kirkegård, der i sin tid er tegnet av hagearkitekt *Emil Bottiger*. Her traff jeg en eldre fanøkvinne i fullt utstyr (jevnfør VK. XVI pag. 50) og da hun hørte, jeg var fra en norsk kystby, berettet hun mange interessante ting fra Sønderhos sjøfartstid.

I minnelunden (av hagearkitekt *Johannes Tholle*) er oppstilt et nydelig kunstverk (se fig. 107) av billedhugger *Elo*. Det

forestiller en fanøkvinne, som sammen med sin gutt og pike speider ut over havet. Videre er 21 minnestener plassert i en sirkel, og mitt i gresset ligger et stort kors av sten. I stenene var innrisset en rekke navn på sjømenn, som var omkommet på havet. På en sten (fig. 111) står:

Sønderho var engang Hjemsted for en af Danmarks største Sejlskibsflaader, hvis Skibe var kendt paa alle Have. Over 500 Sømænd kom aldrig tilbage. I 1825 blev 40 Kvinder Enker og 100 Børn faderløse. Stenene nævner dem, som er omkommet siden 1872. Mindebogen i Kirkens Arkiv fortæller om de mange, som savnes før dette Aarstal. For alle vore søfarende Slægtninge, som ikke fik deres Grav her-hjemme, rejstes i 1949 dette Minde.

På plinten, som bærer minnesmerket med moderen og de 2 børn, står versene af kommunelærer *Niels Kromann*:

*De gik til Ankers om den ganske Jord
og faldt til Hvile under alle Zoner,
en slumrer under Sneen højt i Nord,
en anden under Sydens Blomsterflor,
hvor Vinden hvisker mellem Palmekroner.*

*Paa alle kyster ved det aabne Hav
en Frændes Ankerplads er vel at finde;
da ingen kender, hvor han fandt sin Grav,
og ingen ham en Krans til Kisten gav,
paa hjemlig Jord ham rejstes dette Minde.*

Da billedhuggeren desværre døde, innen skulpturen var reist og minnestenene hugget og på plass, faldt det i hagearkitektens lod at stille om stenene og alt det øvrige. Hugningen av de mange navne er utført af stenhuggermester *Ove Askholm*.

Fra Esbjerg gikk turen til *Herning*,

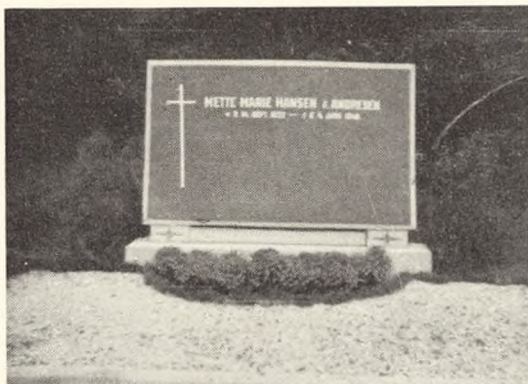

Fig. 102 (nederst tv.).
Parli fra den nyere del
af Viborg kirkegård.

Foto: J. Th.

Fig. 103—4.
Gravsteder, Esbjerg.

Fig. 105.
Britisk soldater-
begravelse, Esbjerg.

Fig. 106.
Kapel på
Herning kirkegård.
Foto 103—6: W. K.

Fig. 107.
Mindesmerke for
omkomne søfolk
(billedhugger Elo \dagger)
Sønderho.
Jevnf. fig. 109 og 111.

som viste seg å ha en serdeles pent vedlikeholdt kirkegård (fig. 101 og 106). Nydelig var gravkvartalene langs hovedveien, og stilig var kapellet. Av trær, så det ut til at Thujaen hadde inntatt hedersplassen. Kirkegården letes av *Emm. Jensen*.

På lang avstand fra *Viborg* ses byens prektige domkirke. Et besøk i denne bygning er en opplevelse av de sjeldne. *Joakim Skovgaards* praktfulle freskomalerier med motiver fra bibelhistorien finnes det nok ikke maken til i Skandinavia. Kirkegården eies og forvaltes av kirkene, *Viborg domkirke* og *Viborg søndre sogns kirke*. Kirkegårdsgartneren heter *Chr. Andersen*. Kirkegården ble anlagt omkring året 1800, og er videre utvidet i årene 1916 og 1927 (sidste gang ved *Johannes Tholle*). På de nyere parti av kirkegården fins mange gravsted av stor skjønnhet, men jeg syns og den gamle del har sin sjarm. Kirkegården er beskrevet i VK. XIII pag. 21—25. Se omst. fig. 102.

I 1946 besøgte jeg bl. annet kirkegårdene i *Århus*, *Randers*, *Vejle* og *Horsens*, hvorfor jeg nu satte kursen nordover mot *Ålborg* (stadsgartner *Wendelboe*).

Almenkirkegården er gammel og 125000 kvm. stor, og her fins krematorium, urnelund og urnehall (indviet 1940; se fig. 108). De to sistnevnte steder drives av *Likbrenningsforeningen*, hvilket forekom meg å være en noe eiendommelig ordning.

Fig. 108.
Urnehallen på Almenkirkegården, Ålborg, arkitekt Carlo Odgård.

Fig. 109.
Mindeanlæg for
omkomne sømænd,
Sønderho
(Elo og Tholle);
jevnf. fig. 107 og 111.
Foto 107 og 9: J. Th.

I Ålborg kremes cr. 40 % av de døde. På Almenkirkegården fins to urnehager, som var meget bra. Man var nu iferd med å reise en minnemur over de som falt i krigen eller døde i konsentrasjonsleire, og som ikke kom hjem. Den er tegnet av arkitekt, m. a. a. *Vilh. Bøgh* og skulpturerne er gjort av *Anker Hoffmann*. Den indviedes d. 27. 9. 1949. Se fig. 113.

Søndre kirkegård (av direktør *A. Berg*) ble tatt i bruk i 1940. Den omfatter et areal på nær 135000 kvm., hvorav 75000 kvm. nu er ferdig anlagt. Av det arbeid, som er utført ser det ut til at det her blir en serdeles stor slått og vakker kirkegård. Et imponerende kapell (se fig. 116) av granitsten er allerede i 1934 opført på denne kirkegård. Arkitekt var m. a. a. *K. W. Odgård*, skulpturarbeidet er utført av billedhuggeren *Frank Hansen* og stenarbeidet av firmaet *C. C. Thomsen & Søn*.

Det er alltid en opplevelse å besøke danske kirkegårder og møte kolleger der-nede. Vi nordmenn har mye å lære av danskene når det gjelder kirkegårder, og jeg skulle ønske at alle norske kirkegårdsfolk ved selvsyn kunne få se hvor høit dansk kirkegårds-kultur er nådd.

Selv er jeg *Fondet for Dansk-Norsk Samarbeid* stor takk skyldig forde jeg fikk foreta denne reise.

På side 32 er fig. 79 signeret galt; skal være *William Kristoffersen*. Undskyld.

Red.

Fig. 110 n. tv.
Frihedskæmpergrav,
Ålborg.

Foto: W. K.

Fig. 111.
Fællesmindesmærke
i Sønderho
(jvsnf. fig. 109).
Se teksten s. 43.

Foto: J. Th.

Fig. 112.
Privat mausoleum,
Almenkirkegården,
Ålborg.

Fig. 113.
Mindemur for om-
komne i tyske kon-
centrationslejre,
Almenkirkegården,
Ålborg (under opførelse;
Bøgh og Hoffmann).
Foto fig. 112—13: W. K.